

Pr Maris Lauri
Justiitsminister
Justiitsministeerium
info@just.ee

Teie: 26.11.2021, nr 8-1/7299
Kuupäev digitaalikirjas nr 1-8-2-21-58

Arvamus karistusregistri seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule

Lp Maris Lauri

MTÜ Lastekaitse Liit tänab Justiitsministeeriumi võimaluse eest esitada arvamus karistusregistri seaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõule ja toetab muudatusi, mille eesmärk on tõhustada kontrolli isikute üle, kellele kohaldatakse lastega töötamise piirangut. Lapse õigustesse panustamine aitab kaasa õiglasema ja kaasavama ühiskonna loomisele.

ÜRO lapse õiguste konventsiooniga 1991. aastal ühinenuna on Eesti kohustunud tagama lapse õigused ja rakendama selleks vajalikke meetmeid, kuid lapse kui täieõigusliku ühiskonnaliikme väärtustamine nõuab jätkuvalt selgesuunalist, järjepidevat ja poliitikaülest tegutsemist. Lapse õiguste edendamine ja kaitse on üks Euroopa Liidu eesmärke. Euroopa Liidu lepingu artikli 3 lõikes 3 nõutakse selgesõnaliselt, et Euroopa Liit peab edendama lapse õiguste kaitset, sama toetab ka Euroopa Liidu Põhiõiguste Harta. Lapse õigustest lähtumine ja edendamine peab olema seotud meetmetega, mis on suunatud laste põhivajaduste rahuldamisele ja heaolu tagamisele. Lapse õiguste konventsioonis tunnustatakse kõigi laste õigust alustada oma elu parimal võimalikul viisil, kasvada üles õnneliku ja tervena ning arendada välja oma täielik potentsiaal. Siia hulka kuulub õigus elada kaitsvas ja hoolitsevas keskkonnas, puhata, mängida ja nautida kultuuri- ja kunstitegevusi ning nautida ja austada looduskeskkonda. Vajalikku tuge tuleb pakkuda ka peredele ja kogukondadele, et nad saaksid tagada laste heaolu ja arengu. **Oluline on pöörata kõrgendatud tähelepanu ennetustegevustele, et potentsiaalseid väärkohtlemisi ennetada ja seega ära hoida kahju lapsele, aga ka vähendada ressursikulu tervikuna (sh halduskoormus, hoolduskoormus jne).**

ÜRO lapse õiguste konventsioonis väljendub lapse õigus kaitsele väärkohtlemise eest eelkõige artiklites 19 ja 34. Artikkel 19 käsitleb laste kaitset füüsilise ja vaimse vägivalla ning ülekohtu ja kuritarvituse eest ning artikkel 34 kohustab riike kaitsma last seksuaalse ekspluateerimise ja ärakasutamise eest. Konventsiooni artiklites 37 ja 40 on antud juhised seadust rikkunud laste kohtlemiseks. Erinevad uuringud kinnitavad, et lapsepõlves osaks saanud vägivald põhjustab püsivat mõju isiksuse arengule, inimese tervisele ning tema healole ja toimetulekule. Samuti rõhutavad erinevad uuringud seost lapsepõlves kogetud või nähtud vägivalla ja hilisema vägivaldse käitumise vahel ning väärkohtlemise kui õpitud käitumisviisi edasikandumist ühelt põlvkonnalt teisele. **Seega, vähendades võimalusi langeda vägivalla ohvriks lapsepõlves, on võimalik ennetada alaealiste**

Endla 6-18, 10142 Tallinn
Tel: 6311 128; 6311 504 Faks: 6311 735
E-post: liit@lastekaitseliit.ee

www.lastekaitseliit.ee

probleemkäitumist ja õigusrikkumisi tulevikus.

On hea meel tõdeda, et Riigikogus heaks kiidetud kriminaalpoliitika põhialustes aastani 2030¹ on peetud oluliseks tõhustada vägivalla ennetamist ja vähendamist, ning lapsed ja noored on olulisel kohal, st visiooni kohaselt on 2030. aastal Eestis turvaline ja õiglane ühiskond, mille sõltumatu, tõhusa, nutika ja ohvreid abistava kriminaaljustiitsüsteemiga puutub kokku vähe lapsi ja noori. Sõltlased ja vaimsete häiretega õigusrikkujad saavad vajalikku abi.

Vägivallaennetust on vaja arendada terviklikult, süsteemselt ja valdkondadeülevalt, st koostöös haridus-, tervishoiu-, sotsiaal-, kultuuri-, spordi- ja rahandusvaldkonnaga ning kogukondade, omavalitsuste, vaba- ja erasektoriga, et see muu hulgas võimaldaks pakkuda inimestele nende vajadusest lähtuvaid, õigeaegseid ja sujuvalt toimivaid teenuseid. MTÜ Lastekaitse Liit on alati pidanud valdkondadeülel koordineeritud koostööd, sh ennetuses, äärmiselt oluliseks, kuna see aitab kaasa erinevate osapoolte ühtsesse vaatesse tervikpildis ja võimaldab piiratud ressursside olukorras vahendeid optimaalselt kasutada (sh vältida dubleerimist).

Laste kaitset seksuaalse ärakasutamise ja seksuaalse kuritarvitamise eest käsitlev Euroopa Nõukogu konventsioon (nn Lanzarote konventsioon), mille üheks eesmärgiks on laste seksuaalse ärakasutamise ja seksuaalse kuritarvitamise tõkestamine ja selle vastu võitlemine, ning mille Eesti ratifitseeris 2016. aastal 29. artikkel 5 kohustab konventsiooniosalisi võtma vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid, et suurendada teadlikkust lastekaitse ja laste õiguste kohta teiste isikute hulgas, kes korrapäraselt puutuvad lastega kokku haridus-, tervishoiu-, sotsiaalkaitse-, kohtu- ja õiguskaitsektoris ning spordi-, kultuuri- ja vaba aja üritustel. Samuti näeb konventsioon ette (Artikkel 5 lg 3), et konventsiooniosaline võtab vajalikke seadusandlikke või muid meetmeid kooskõlas oma riigi õigusega, mis tagavad, et korrapäraseid kokkupuuteid lastega eeldavatele kutsealadele pääsemise tingimused kindlustavad, et sellistele kutsealadele kandideerivad isikud ei ole süüdi mõistetud laste seksuaalses ärakasutamises või seksuaalses kuritarvitamises.

Euroopa Liidu Komisjon võttis 2021 vastu esimese tervikliku ELi lapse õiguste strateegia², millega Euroopa Komisjon kutsub liikmesriike suurendama teadlikkust ja investeerima suutlikkuse suurendamisse ja meetmetesse järgmistes valdkondades: i) tulemuslikum vägivallaennetus, ii) ohvrite ja tunnistajate kaitse, sealhulgas vajalikud kaitsemeetmed puhuks, kui kahtlustatav või süüdistatav on laps. Eestis kehtib alates 01.01.2016 lastega töötamise piirang karistatud isikutele. Vastavalt Justiitsministeeriumi analüüsile „Laste vastu suunatud korduvate seksuaalkuritegude ennetamine“³ on lastega töötamise piirangu osas tõstetud teadlikkust eriti viimastel aastatel, kuid

¹Vt lähemalt: <https://www.riigiteataja.ee/akt/313112020006>

² COM (2021) 142 final. Komisjoni teatis Euroopa Parlamendile, Nõukogule, Euroopa Majandus- ja Sotsiaalkomiteele ning Regioonide Komiteele: ELi lapse õiguste strateegia. Arvutivõrgus kättesaadav: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/HTML/?uri=CELEX:52021DC0142&from=en>

³ Vt lähemalt:

teadlikkus ei ole seni piisav – paljud asutused ei täida seadusest tulenevat kohustust piirangut kontrollida.

MTÜ Lastekaitse Liit rõhutab, et lastega töötamise piirangu teemat on vaja käsitleda komplekselt, st lisaks seadusemuudatusele on vaja laiaulatuslikku läbimõeldud teavitust (nii tööandjad, valdkondlikud spetsialistid kui ka ühiskond tervikuna, sh piirangu subjektid). Siinjuures ei saa unustada ka venekeelset elanikkonda. **Võti eelnõuga kehtestatavate muudatuste realiseerumise edukusel on mitmekülgne ja süsteemne teavitus ja oluliselt suurenenud teadlikkus.** Teavituskampaaniates ja kaasuvates tegevustes on vaja pöörata tähelepanu ennekõike lapse parimatele huvidele ja seega ka vajadusele neid mitmekülgsest kaitsta, samas vältides sildistamisi, et ühiskonnas mitte täiendavalt süvendada NIMBY mentaliteeti. Teavituse puhul kindlasti teha koostööd Tööandjate Keskkliiduga jm tööandjaid ühendavate organisatsioonidega, aga miks mitte ka Tööinspektsiooniga, samuti PPA ja SKA kui järelevalveorganisatsioonidega. Teavituse üheks oluliseks osaks on ka uute muudatuste valguses täiendatud juhendmaterjalide laialdasem ja süsteemsem levitamine rõhuasetusega, et tegemist on muu hulgas laste seksuaalset väärkohtlemist ennetava meetmega hoidmaks ära korduvate seksuaalkuritegude toimepanemist.

MTÜ Lastekaitse Liit toetab eelnõuga kavandatavaid muudatusi, aga alljärgnevalt toob välja mõned tähelepanekud eelnõuga seoses:

1) Eelnõuga laiendatakse lastega töötamise nõuetele vastavuse päringu (riigilõivuvaba) teostamise õigust õigustatud huviga isikutele. Seletuskirjas on toodud näitena lapse seaduslikud esindajad. Kuidas see praktikas välja näeb, kes määratleb õigustatud isikute ringi, ning millisel viisil seda päringut tehes kontrollitakse?

2) Igasugune selguse taotlus on alati teretulnud, seega on positiivne, et eelnimetatud päringu vastus muudetakse selgemaks ning kontrollitava isiku eraelu vähem riivavaks (vastus kuvatakse lubatud/keelatud vormis).

2) Kuigi Soomes võeti alles käesoleval aastal vastu kauaoodatud seadusemuudatus ja laiendati töötamise piirang ka lühiajalistele töösuhetele, on Soomes väga hästi sõnastatud vastava seaduse⁴ eesmärk: Seaduse eesmärk on kaitsta alaealiste isikupuutumatus ja seeläbi soodustada ja kindlustada alaealiste kasvamist, arengut ja heaolu⁵. Soomes ei tohi olla registri väljavõtte vanem kui kuus kuud. Lastekaitse Liit toetab igati kavandatavat muudatust, millega sätestatakse selgesõnaline kohustus teostada lastega töötamise lubatavuse kontrolli lisaks töölevõtmisele ka

https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/laste_vastu_suunatud_korduvate_seksuaalkuritegude_ennetamine_2020_10.pdf

⁴ Vt lähemalt: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2002/20020504>

⁵ Vt lähemalt: <https://www.talentia.fi/uutiset/odotettu-muutos-lasten-kanssa-tyoskentele-levan-rikostaustan-voi-1-8-alkaen-selvittaa-myos-lyhytaikaisissa-tyosuhteissa/>

Endla 6-18, 10142 Tallinn

Tel: 6311 128; 6311 504 Faks: 6311 735

E-post: liit@lastekaitseliit.ee

www.lastekaitseliit.ee

edaspidi iga kuue kuu järel. See aga eeldab korralikku teavitust, aga ka efektiivset järelkontrolli, muidu on tegu nn tühja sättega.

Ka Soome lastekaitseseaduses on väga tabavalt sätestatud: Lastekaitse peab olema kvaliteedilt selline, et see tagab lapse õiguse turvalisele kasvukeskkonnale, tasakaalus ja mitmekülgsel arengule ja erilisele kaitsele.

3) Eelnõuga ajakohastatakse süütegude loetelu, mille eest karistatud isikute nimesid ei asendata kohtulahendites initsiaalide või tähemärkidega. Lastevastase vägivalla levik näitab, et Eesti ühiskonnas ei ole täielikult tagatud lapse õigus turvalisele ning vägivallatule arengule⁶. Igal aastal mõjutab väärkohtlemine otseselt tuhandeid lapsi, kaudselt aga veelgi rohkem. Oluline, et kannatanute puhul ei toimuks taasohvristumist. Tegude on väga haavatava grupiga, ning igasugune täiendav negatiivne tähelepanu võib olla vägagi destruktivse mõjuga. Statistika näitab, et jätkuvalt on alaealise kannatanuga seksuaalkuritegude puhul toimepanijaks enamasti lapsele tuttav (77%) või suisa pereliige (sh 46%)⁷. Seega kas eelnõu koostajad kaaluvad ka antud muudatuse mõju lapsele, st konkreetse kuriteo ohvrile? Tänapäeva digitaalsel ajastul kui kõik on 24/7 hiirekliki kaugusel võib see omakorda põhjustada kannatanule ka aastaid hiljem negatiivseid assotsiatsioone, sh tõrjutust.

4) Eelnõus ei ole tehtud reservatsioone eluaegse piirangu puhul, juhul kui toimepanija oli loetletud süütegude puhul alaealine. Riigikohus on alaealisele karistuse mõistmise kontekstis selgitanud, et alaealise puhul tuleb lähtuda eeldusest, et alaealise poolt toimepandud kuritegu on episoodilist, juhuslikku laadi⁸. Aga ka õiguskantsler, tehes 29.04.2016 ettepaneku viia tegevusala ja elukutse valikule kehtestatud eluaegsed piirangud põhiseadusega kooskõlla, on pööranud erilist tähelepanu eluaegse piirangu mõjule just veel välja kujunemata alaealisele, kes alles kohandub ühiskonnaelu normidega, õpib vigade tegemise käigus ning kes võib olla teo toime pannud impulsi ajal (p 10 ja 36)⁹. Lastekaitse Liit palub eelnõu koostajal täiendavalt kaaluda, kas kõik LasteKS § 20 lg-s 1 sätestatud kuriteod ja eelnõuga lisatavad kuriteod peaksid reservatsioonideta välistama tulevase töö lastega ka siis, kui teo toimepanija oli alaealine.

5) Eelnõul puuduvad rakendussätted, seega ka ei märgita, et eelnõuga kehtestatavad täiendavad piirangud isiku töölevõtmiseks kehtivad pärast sätete jõustumist lastega seotud tööle asuva isiku kohta. Kas see on teadlik lähenemine, ning kas sellisel juhul praegune eelnõu ei lähe vastuollu õiguspärase ootuse printsiibiga ning ei ole ebaproportsionaalne nii tööandajate kui uute piirangutega

⁶ Tammiste, B., Kärson, M. (2021) Laste turvalisus. Kogumikus Lapsed Eesti ühiskonnas (2021). Õiguskantsleri Kantsleli. Arvutivõrgus kättesaadav: https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/Lapsed-Eesti-Uhiskonnas_kogumik%202021.pdf

⁷ Vt lähemalt: <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2020/seksuaalkuriteod>

⁸ Vt lähemalt LISA 2:

https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumentid/laste_vastu_suunatud_korduvate_seksuaalkuritegude_ennetamine_2020_10.pdf

⁹ Õiguskantsleri 29.04.2016 ettepanek viia tegevusala ja elukutse valikule kehtestatud eluaegsed piirangud põhiseadusega kooskõlla. Arvutivõrgus kättesaadav:

https://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_ettepanek_nr_7_riigikogule.pdf

kaetud saadavate subjektide suhtes, kes on asunud tööle enne vastavate piirangute jõustumist. Eelnõu seletuskiri ei anna sellele küsimusele vastust, mistõttu vajab kindlasti täeindavat üle vaatamist.

Kuriteoennetuse fookuses peab olema kuriteo toimepanemise ja ohvriks langemise riski vähendamine, samuti aga ka ühiskonna turvalisuse taseme tõstmine ja turvatunde loomine. Lastega töötamise piirangu järgmise kaudu on võimalik ennetada laste vastu suunatud kuritegude toimepanemist või muid laste heaolu ohtu seadvaid olukordi, millega tagantjärele tegelemine on nii õigus- kui lastekaitsele oluliselt ressursikulukam.

Loodame igakülgsel koostööle ning oleme valmis edaspidi jätkuvalt protsessi panustama.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Varje Ojala

MTÜ Lastekaitse Liit juhatuse liige

Helika Saar helika.saar@lastekaitseliit.ee

Endla 6-18, 10142 Tallinn

Tel: 6311 128; 6311 504 Faks: 6311 735

E-post: liit@lastekaitseliit.ee

www.lastekaitseliit.ee